

INTERNETDA AXBOROT XAVFSIZLIGI

*Mavlonov Bahodir**Bekobod shahar kasb-hunar maktabi*

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola axborot xavfsizligi haqida bo'lib, unda tahdid haqida umumiy tushuncha, axborotni muhofaza qilishning maqsadi, tahdidlarning kelib chiqishi, ularning sababi, axborot tizimidagi zaifliklar ko'rib chiqilgan. Shuningdek, axborot xavfsizligiga bo'ladigan tahdidlarning turlari atroflicha o'rganilgan va O'zbekistonda 2020 yilda yuz bergan taxdidlar taxlil qilingan.

Kalit so'zlar: *axborot tizimi, axborotni muhofaza qilish, axborot xavfsizligi, konfidenstial ma'lumotlar.*

KIRISH

Internetda axborot xavfsizligi — bu internetdan foydalanishda shaxsiy va korporativ ma'lumotlarni himoya qilishni ta'minlash uchun mo'ljallangan qoidalar, texnologiyalar va usullar yig'indisidir. Axborot xavfsizligi ma'lumotlarning maxfiylikini, yaxlitligini va mavjudligini saqlab qolish uchun muhimdir.

Internetda axborot xavfsizligini ta'minlashning asosiy tamoyillari:

1. **Maxfiylik** — faqat ruxsat berilgan shaxslar ma'lumotlarga kirish huquqiga ega bo'lishi kerak.
2. **Yaxlitlik** — ma'lumotlar o'zgartirilmaligi yoki noto'g'ri kiritilmasligi kerak.
3. **Mavjudlik** — ma'lumotlar zarur bo'lganda mavjud bo'lishi kerak.

Asosiy xavflar:

- **Fisherlik** (phishing) — yolg'on xabarlar orqali shaxsiy ma'lumotlarni olishga urinish.
- **Xakerlik** — kompyuter tizimlariga noqonuniy kirish.
- **Zararli dasturlar** — viruslar, troyanlar va boshqalar.

Himoya qilish usullari:

- **Kuchli parollar** ishlatish va muntazam ravishda ularni o'zgartirish.
- **Shifrlash** texnologiyalaridan foydalanish, ayniqsa onlayn to'lovlar va elektron pochta orqali yuboriladigan ma'lumotlar uchun.
- **Firefallar va antivirus dasturlari** o'rnatish.
- **Identifikatsiya va autentifikatsiya tizimlari** orqali kirish huquqlarini boshqarish.

Ushbu choralar internet orqali tarqatiladigan ma'lumotlarning xavfsizligini saqlashga yordam beradi.

Bugungi kunda har qanday tashkilot faoliyatida axborotni himoya qilish

juda muhim ahamiyat kasb etadi. Axborot hozirgi kunda ham tashkilot faoliyati va uning raqobatbardoshligi uchun muxim bo'lgan qimmatli resursdir.

Tashkilotlarning axborot tizimlari va axborot resurslari xavfsizligiga ko'plab tahdidlar mavjud: bular muhim ma'lumotlarni yo'q qila oladigan kompyuter viruslari va raqobatchilarning sanoat josusligi, o'zlarining tijorat siri bo'lgan ma'lumotlarga noqonuniy kirish huquqini olish va shu kabi bosqqa taxdidlardir. Shu sababli, axborotni himoya qilish, axborot xavfsizligini ta'minlash dolzarb muommalardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda axborot xavfsizligi tushunchasiga ko'plab ta'riflar berilgan. Mana, ularning ikkitasi. Axborot xavfsizligi (inglizcha "Information security") - axborot va tegishli infratuzilmani, shuningdek ma'lumot egalari yoki foydalanuvchilariga zarar etkazish bilan bog'liq tasodifiy yoki qasddan ta'sirlardan himoya qilinganligi. Axborot xavfsizligi - ma'lumotlarning maxfiyligi, yaxlitligi va mavjudligini ta'minlash.

O'zbekistonda axborot xavfsizligini ta'minlash va ma'lumotlarni muxofaza qilish bo'yicha «Axborot erkinligi printsiplari va kafolatlari to'g'risida»gi Qonunning qabul qilinishi har kimning axborotni erkin va moneliksiz olish hamda foydalanish huquqlarini amalga oshirishda, shuningdek, axborotning muhofaza qilinishi, shaxs, jamiyat va davlatning axborot borasidagi xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Darhaqiqat, 2002 yil 12 dekabrda qabul qilingan bu qonunda axborot xavfsizligini ta'minlash sohasidagi davlat siyosati axborot sohasidagi ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishga qaratilgan bo'ladi hamda shaxs, jamiyat va davlatning axborot borasidagi xavfsizligini ta'minlash sohasida davlat hokimiyati va boshqaruv organlarining asosiy vazifalari hamda faoliyat yo'nalishlarini belgilaydi deb belgilangan. Tahdid deganda kimlarningdir manfaatlariga ziyon yetkazuvchi ro'y berishi mumkin bo'lgan voqea, ta'sir, jarayon tushuniladi. Axborotga yoki axborot tizimiga salbiy ta'sir etuvchi potentsial ro'y berishi mumkin bo'lgan voqea yoki jarayon axborot munosabatlari sub'ektlari manfaatlariga qaratilgan tahdid deb yuritiladi.

Shuni aytib o'tish kerakki, ba'zida tahdidlar tizimdagi xatolik yoki noto'g'ri tashkil etilgan faoliyat oqibatida emas, balki tabiiy, ob'ektiv tarzda kelib chiqadilar. Masalan, elektr ta'minoti uzilishi yoki kuchlanishning pasayishi yoki chegaradan oshib ketishi bilan bog'liq tahdidlar axborot tizimining bevosita apparat qurilmalari ishiga bog'liqligidan kelib chiqadilar.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, axborot xavfsizligi bo'ladigan taxdidlarni oldini olish yoki vujudga kelgan taxdidlarni bartaraf etish uchun me'yoriy xuququy bazaning mavjudligi, axborot xavfsizligini ta'minlash sohasidagi mutaxassislarining bilim va malakalarining mavjudligi muxim ahamiyat kasb etadi.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикасининг “Ахборот олиш кафолатлари ва эркинлиги тўғрисида”ги қонуни. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси. – 1997 й.
2. Галяутдинов Р.Р. Информационная безопасность. Виды угроз и защита информации // Сайт преподавателя экономики. [2014]. URL:
3. <http://galyautdinov.ru/post/informacionnaya-bezopasnost>
4. https://tace.uz/upload/iblock/5fb/Кибербезопасность_Республики_Узбекистан_%20Итоги_2020_года.pdf.pdf
5. <https://uzcert.uz/usefulinfo/prognoz-osnovnykh-riskov-kiberbezopasnosti-na-2021-god/>